

מסורת הש"ס

(א) [שבת י' לג: צילה טו:]
 (ב) [כמויות טט: ז.] (ג) [ע"י רש"י]
 ג' ע"ג לז: ד"ה דמלי פ"י נשטן
 וכן בפסחים ט: פ"ט"י ד"ה ר"ה
 והנה נשטן ופ"ט"י מגיהו טו:
 ת"ל נשטן: צ"ב קטט.
 כמויות טט: [מוספתא כמויות
 פ"י, ט] (ה) [ג"ל אס מ"ג]
 (ו) סנהדרין קט: ע"ג, ט"ו ע"י
 בככות ט, ט"ו] (ז) [נדר"ף וכל"ט
 גרס ברש"א ע"ר המלוכה מ"ק
 וכו' ובספא א"ף זמ"ק וכו'],
 (ח) [אמרו פרשה ב, ג] [ויקרא
 בל, ג] (ט) כ"ג: [מוספתא ע"י
 כמויות טט:].

תורה אור השלם

1. אפס בר' לא יזהה בר' אביון כי בר' יזכר ? אביון אשר י' אביון בתו לך נתלה לך רשתה.
2. כי לא יתהלל אביון מפרב הארץ כי בר' אביון מן לאמר פתח תפתח את ידך לאחריך לענין ר' אביון בארץ: דברים טו יא
3. מי העיר מפורד עדין יקראוהו לגרלו יתן לפניו גרים ומלכים רך יתן בעקב ר' ב' קסן נדף קשתה: ישעיהו מא ב

הגהות הב"ח

- (א) גמ' אלון איתורבי מומי גודל וכו' אי יתעב מר וגרים: (ב) שם מ"ר עיר גדולה המנוחיה משם מלוך מ"י ועיר קטנה המנוחיה מ"י: (ג) רש"י ד"ה אי יתעב מר וגרים: (ד) ד"ה ה' מני כ"י אלף שקל ה"ק ר' יהוד' ר"מ היא וכו' שיהא שם מומר ה"ק ומה"ד רגלי ורגלי טמנו מובחין כ"י: (ה) ר"ה כ"ו לנו כמ"ל ה"ק ר' ומה"ד מ"ד בגון ספר עמיקו ויצאו ממונה משלח מתי: (ו) תוס' ד"ה אמרו כ"י. פי' בתמיה כלומר וכו' לא היית:

לעוז רש"י

ור"ל [וי"ל] [אן] [פרש].

מוסף רש"י

הובא בעמוד הבא

רבינו גרשום

באסקריא דספינתא. מש"ט. נותנין להם סלע. דאליין כתר אומדן דעתי, דלתיב אמר שקל אם אפשר להם לצמצם, אבל אם אפשר להם נותנין להם סלע. וכן שאמר חז"ל אין נותנים להם אלא שקל, דאליין כתר אומדן דעתי, דבין דבעי לירשי אחרים דדא הוה ליה דר עין על בניו. א"ל ה' חז"ל ר"מ. דמתניין. מונחת על אביעתה ספלים. שלא יעלו עליו הרשות כיום אחד. אין זה דבר, דאקראי בעלמא הוא. או אבדוקי מרוחקין. ט' מתיב. הדיינו נמי ג' מתיב לג' ימים.

(א) ל'ז וסל אמר טס מעו יטכו אחרים ממתיב בן שאמר מנו וכן שאמר תמלט פון טמנין לנס וכו'.

סדר תעניות אלו פרק שלישי תענית

כא.

משום דנפישו בני מחוזה. דליכא עניי טפי וקא מיכלי קרנא: **דחיקא להו.** עניות: כי לא יתיה צד צניון. כך צלממן: **חיי העולם הבא.** תורה: חיי שעה. עולם הזה. זה חסורה: **קיימא ליה שפא.** עמיר להבגדל ואין זמנו למות: **שמע מינה.** מדלנא שמעמיה

משום דנפישו בני חילא דמחוחא אילפא ור' יוחנן הוו גרסי באוריתא דחיקא להו מילתא טובא אמרי ניקום וניזיל וניעבד עיסקא ונקיים בנפשין אפס כי לא יהיה כך אביון אזלו (ב) אותבי תותי גודא רעיעא הוו קא כרכי ריפתא אתו תרי מלאכי השרת שמעיה רבי יוחנן דאמר חד לחבריה נישדי עלייהו האי גודא ונקמלינהו (ג) שמיחזין חיי עולם הבא ועוסקין בחיי שעה אמר ליה אידך שבקינהו דאיכא בהו חד דקיימא ליה שעתא רבי יוחנן שמע אילפא לא שמע אמר ליה ר' יוחנן לאילפא שמע מר מדי אמר ליה לא אמר מדשמעי אנא ואילפא לא שמע ש"מ לדידי קיימא לי שעתא אמר ליה רבי יוחנן איהדר ואוקי בנפשאי כ"י לא יחדל אביון מקרב הארץ ר' יוחנן הדר אילפא לא הדר עד דאתא אילפא מליך רבי יוחנן אמרו לו אי אתיב מר וגרים לא הוה מליך מר (ד) אול תלא נפשיה באסקריא דספינתא אמר אי איכא דשאל ליה במתניתא דר' חייא ורבי אושעיא ולא פשטינא ליה ממתני' נפילנא מאסקריא דספינתא וטבענא אתא ההוא סבא תנא ליה (א) האומר תנו שקל לבניי

תמנו לן אלף שקל והאי דקאמר תנו לן שקל ולא אמר תנו סלע משום דזעי לזרחינהו כדלמך בכתובות (דף ע.) כדי לזרזן בנשאל ובמתן כדי שיערמו וילמדו דרך ארץ וירוחו: **אס מסו ירשו אחרים מחסיון.** א"ע"ג דלמר תנו שקל ולא אמר אל שקל גלי דעמיה דלא צעי למיטב לכו אלף שקל צצנת כי היכי דאי ממו ירשו אחרים תחמיה: **אמר ליה.** חילפא: **הא מני.** דקתני א"ע"ג דלא ספקי בצצניר מסלע לא יצדיני לכו אלף שקל (ו) ר"מ היא דלמר בנסכט כמזות צמתי' (דף טט): מניה לקיים דברי המת דלי לאו מניה מן הדין נומנין לן כל הראוי לן שהרי כל הממון שלהן הוא ואין צו לאותן אחרים כלום אלף לאחר מיתתן אס יש מומר יש לן ואס לאו לא יטלו וממך שרוזין אלו לקיים דציוו שירשו אחרים תחמיה אנו מקמנין אס הממון כדי שיהא שם מומר: **ויסו מטו מוהט כו'** רגלי המטה מונחין בספלים מלאים מים שלא יעלו עליה נמליס דאך רגלי המטה מפני שיהא גיסד ואס היו עולים אינו יכול ליטול צדיו ולזרקן: **דסליק ליה.** כל המאורע לו אפילו רעה: **צס צסהי דורא.** לן לילה אחת צאוהו המלון: **לפיעטיו.** ארזו שלו: **לגולו.** שונאיין של ישראל: **כחד מנייהו.** כחד משרי קיטר: **מעפרא דאצנסו הוא.** כשנלחס עם המלכים: **גילי קטני.** ציוס. לוס ממלון: (ו) **כפר עמיקו קשתה:** מסיס בצנשה ימים. מת אחד ככל יוס: ציוס

רבינו חננאל

אילפא ור' יוחנן דחיק להו עלמא אמרי ניקום ונעבדי עיסקא [ובני] ער הדודו אילפא מליך יוחנן. אתא אילפא תלא בנשיה, אמר אי איכא דשאל ליה מתייחא מדברי ר' חייא רובי ר' ארשיאי ולא פשטנא ליה ממתני. כלומר, כל מה שיש במשניות החיצונות עיקר שלהן במשנתנו. ואין כל חכמ יודנו, לפיכך אני גודל ממנו, ולמה זכה לישב בראש ולא ראויהו צדו. ושאלה ההוא סבא, שקל דחמיה האומר תנו לבניי שקל בשבת וצוה ומת ראויהו לתת ליהן סלע, כי השקל הוא חצי סלע, אם אינו מספיק להם נותנין ליהן סלע, אם אמר בלשון הזה אל תתנו ליהן אלא שקל א"פ שאינו מספיק להם אין נותנין להם אלא שקל, ואם אמר אם מתו יירשו אחרים תחמיהו [כו']. פשטנא מניה דאין אום דשאי לשנות מדברי המת. ופשטנא אילפא, הא מתייחא אילבא דר' מאיר היא, ששנונו במשנתנו בככותות כפרך מציאת האשה, המושליש מעות לבתו והיא אומרת נאמן עלי בעלי יעשה שלישי מה שהושלש בידו דברי ר' מאיר, ואוקימנא היום טעמא דר' מאיר משום דמניה לקיים דברי המת ואין לשנות מדבריו. אמרו עליו על נחום איש גז. וזו שם מקום הוא, ראה על אמנת הדבר דבריו הימים הוא שנקרא לשם שם אחת העיריות (ג) (זו [גמון], והוא האמת.) יירשמי אי"י יסי' בן אבין בכות ג' דברים גשמים יודיים בזכות הארץ וככות החסד ויירוקין, וכולן כפסוק אחד נאמרו אס לשבט [אם לארצו] אם לחסד ימיצונו, שבט אלו יירוקין. (ב) (ג) [ד'] דברים גשמים (ח) דברים גשמים (ט) דברים גשמים ורעה עיני העליון כחתהן ושמהו ענין הכל נשאות לשמים. בעון (ג) [ד'] דברים גשמים נצטרין, בעון עבודה זה נשאתם ויעבדתם (שם) אלהים אחרים, וכתוב בתריה ועצר את השמים, ופתח גילי עיריות שנאמר ותחנפי אך בוותהך, וכתוב וימענו דברים. בעון פשיות דמים שנאמר כי הים הוא ותניף את הארץ, פי' יתן חן על הארץ. (וכתוב וחרה אף ה' בכס וצד) בעון פוסקי צדיק כרבים ואין נותנין דכתיב נשיאם ורוח וגשם אין איש מתהלל במתת שקר. (המשנה) שמת נקרא איו [עב] ענן חזיו נבשא. אי"י חנינא מה עשו גדולי הדור ואין הצבור נידון אלא אחר רובו. שכן מצינו שכל ל"ח שנים שהיו ישראל כמנודין לשמים לא היה הדיבור עם משה, שנאמר והי כאשר תמו לו אנשי המלחמה וגו' וכתוב [ויברך ה' אלקי] לאמר. ר' אליעזר עבד תענית ולא נתת מטרא עבד ר' עקיבא תלמידיה ונחית מטרא. עאל ר' עקיבא ואמר משל למה הדבר דומה, למלך שהיו לו שתי בנות, אחת חצופה וכוין שהיתה נכנסת אצלו בבקשה הוא אומר תנו לה בקשה וחצא, ואחרת היתה צנועה וכשהיתה נכנסת אצלו היה מאריך רוחו עמה כדי שישמע שיחיה שהיא מתאזה לשמוע שיחיה. עשה כך ר' עקיבא בשביל ר' אליעזר רב, כדי שלא יאמר כי אינו הוגן ומצא חילול שמים. חביב וקיצו המצפפת ורשאו מים וישפכו לפני ה', וכי מים שפכו, אלא לבס שפכו כמים. ויאמרו שם חטאנו לה, לבס שמואל חלוקן של ישראל, אמר לפניו רבנו של עולם כלום אתה דן את האדם [לעל אמרך לא חטאת, ואלו (נחם) ואומר] לפניך חטאנו. מתני' איוו היא דער עיר המוציאה ת"ק רגלי [וכו'] עיר בדרולה המוציאה א"ף ת"ק רגלי יוציא בבא כגון כפר עכו, ויצאו הימנה ט' מתים בני' (ב) ימים אנשים (משם) [ואז] הרי זה דבר, בדי' ימים או ביום אחד אינו דבר.

נותנין להם סלע ואם אמר אל תתנו להם אלא שקל אין נותנין להם אלא שקל = אם אמר (ה) מתו ירשו אחרים תחמיהם בין שאמר תנו בין שאמר אל תתנו אין נותנין להם אלא שקל א"ל הא מני ר"מ היא דאמר מצווה לקיים דברי המת אמרו עליו על נחום איש גז זה שהיה סומא משתי עיניו גידם משתי ידיו קיטע משתי רגליו וכל גופו מלא שחין והיה מוטל בבית רעוע ורגלי משתו מונחין בספלין של מים כדי שלא יעלו עליו נמלים פעם אחת [היתה משתו מונחת בבית רעוע] בקשו תלמידיו לפנות ממנו ואח"כ לפנות את הכלים אמר להם בניי פנו את הכלים ואח"כ פנו את מטתי שמוכחם לכם שכל זמן שאני בבית אין הבית נופל פיניו את הכלים ואחר כך פינו את מטתו ונפל הבית אמרו לו תלמידיו רבי וכו מאחר שצדיק גמור אתה למה עלתה לך כך אמר להם בניי אני גרמתי לעצמי שפעם אחת הייתי מהלך בדרך לבית חמי והיה עמי מושי' ג' חמורים אחד של מאכל ואחד של משתה ואחד של מיני מגדים כ"א עני אחד ועמד לי בדרך ואמר לי רבי פרנסני אמרתי לו המתן עד שאפרוק מן החמור לא הספקתי לפרוק מן החמור עד שיצתה נשמתו הלכתי ונפלתי על פניו ואמרתי עניי שלא חסו על עיניך יסומו ידיי שלא חסו על ידיך יתגדמו רגליי שלא חסו על רגליך יתקטעו ולא נתקדרה דעתי עד שאמרתי כל גופי יהא מלא שחין אמרו לו אי לנו שראינוך בכך אמר להם אוי לי אם לא ראיתוני בכך (א) ואמאי קרו ליה נחום איש גז זה כל מילתא דהוה סלקא ליה אמר גם זו לטובה (ב) וימנא חדא בעו לשדודי ישראל דרון לבי קיסר אמרו מאן ייזיל ייזיל נחום איש גז זה דמלומד בניסין הוא שדרו בידיה מלא סיפטא דאבנים טובות ומרגליות אול בת בההוא דירה בליליא קמו הפך דירואי ושקלינהו לסיפטיה ומלונהו עפרא (למחר כי חזנהו אמר גם זו לטובה) כי מטא התם [שרינהו לסיפטא חזנהו דמלו עפרא] בעא מלכא למקמלינהו לכולהו אמר קא מחייכו בי יהודאי [אמר גם זו לטובה] אתא אליהו אדמי ליה כחד מינייהו א"ל דלמא הוא עפרא מעפרא דאברהם אבוהון הוא דכי הוה שדי עפרא הוו סייפיה גילי הוו גירי דכתיב (ד) [תן כעפר חרבו כקש נדף קשתו הויא חדא מדינתא דלא מצו למיכבשה בדקו מיניה וכבשוה עיילן לבי גנויה ומלוהו לסיפטיה אבנים טובות ומרגליות ושדרוהו ביקרא רבה כי אתו ביתו בההוא דירוא אמרו ליה מאי אייתית בהדך דעבדי לך יקרא כולי האי אמר להו מאי דשקלי מהכא אמטי להתם סתרו לדיוייהו ואמטינהו לבי מלכא אמרו ליה האי עפרא דאיייתי הכא מדיין הוא ברקוה ולא אשכחוה לקמלינהו להגן דירואי: אי זו היא דבר עיר המוציאה חמש מאות רגלי כו': ת"ד ה"י עיר (ה) המוציאה חמש מאות רגלי כו' כפר עכו ויצאו הימנה מתים בשלשה ימים זה אחר זה הרי זה דבר כפר עכו ויצאו הימנה מתים בשלשה ימים זה אחר זה הרי זה דבר כפר עמיקו ויצאו הימנה מתים בג' ימים זה אחר זה הרי זה דבר (ה) ועיר המוציאה חמש מאות רגלי כו' כפר עמיקו ויצאו הימנה מתים בג' ימים זה אחר זה הרי זה דבר

עשו גדולי הדור ואין הצבור נידון אלא אחר רובו. שכן מצינו שכל ל"ח שנים שהיו ישראל כמנודין לשמים לא היה הדיבור עם משה, שנאמר והי כאשר תמו לו אנשי המלחמה וגו' וכתוב [ויברך ה' אלקי] לאמר. ר' אליעזר עבד תענית ולא נתת מטרא עבד ר' עקיבא תלמידיה ונחית מטרא. עאל ר' עקיבא ואמר משל למה הדבר דומה, למלך שהיו לו שתי בנות, אחת חצופה וכוין שהיתה נכנסת אצלו בבקשה הוא אומר תנו לה בקשה וחצא, ואחרת היתה צנועה וכשהיתה נכנסת אצלו היה מאריך רוחו עמה כדי שישמע שיחיה שהיא מתאזה לשמוע שיחיה. עשה כך ר' עקיבא בשביל ר' אליעזר רב, כדי שלא יאמר כי אינו הוגן ומצא חילול שמים. חביב וקיצו המצפפת ורשאו מים וישפכו לפני ה', וכי מים שפכו, אלא לבס שפכו כמים. ויאמרו שם חטאנו לה, לבס שמואל חלוקן של ישראל, אמר לפניו רבנו של עולם כלום אתה דן את האדם [לעל אמרך לא חטאת, ואלו (נחם) ואומר] לפניך חטאנו. מתני' איוו היא דער עיר המוציאה ת"ק רגלי [וכו'] עיר בדרולה המוציאה א"ף ת"ק רגלי יוציא בבא כגון כפר עכו, ויצאו הימנה ט' מתים בני' (ב) ימים אנשים (משם) [ואז] הרי זה דבר, בדי' ימים או ביום אחד אינו דבר.

(א) עיר בעמיקו השלם ערך גם זו. (ב) כירותמלו לפניו למה זה אף רבינו היה גורם כן כירותמלו ומצא ליה מן דף דף לדיקן קדא הייטו שיהיה ענינת בשמים. (ג) אלף על שהוא אומר לפניך לא תטמאנו הנו נשפט אותך על אמרך לא תטמאנו (ימני ב').

(א) עיר בעמיקו השלם ערך גם זו. (ב) כירותמלו לפניו למה זה אף רבינו היה גורם כן כירותמלו ומצא ליה מן דף דף לדיקן קדא הייטו שיהיה ענינת בשמים. (ג) אלף על שהוא אומר לפניך לא תטמאנו הנו נשפט אותך על אמרך לא תטמאנו (ימני ב').

עין משפט
 נר מצוה
 א [מני] פ"יא מהלכות זכיה
 ומהלכות כט: כ
 ב מ"י פ"ב עס הל' ו
 טו"ש"י ח"מ פ' רנ"ג ספ"י
 ז [ויקנין] מ"ח ספ"י
 ז" א מ"י פ"כ מהלכות ח'שום
 הלכה ד' סמ"ג ע"ש מ"מ
 טו"ש"ע א"ה"ע ס' נ"ד וז"מ
 ס' רנ"ג ספ"י ג'
 ד [טו"ש"ע] י"ד סמ"ג רמ"ו
 ספ"י א'
 יח ה' מ"י פ"ב מהלכות
 תענית הלכה ה' טו"ש"ע
 ח"מ ס' תקעו ספ"י ג':

רבינו חננאל

אילפא ור' יוחנן דחיק להו עלמא אמרי ניקום ונעבדי עיסקא [ובני] ער הדודו אילפא מליך יוחנן. אתא אילפא תלא בנשיה, אמר אי איכא דשאל ליה מתייחא מדברי ר' חייא רובי ר' ארשיאי ולא פשטנא ליה ממתני. כלומר, כל מה שיש במשניות החיצונות עיקר שלהן במשנתנו. ואין כל חכמ יודנו, לפיכך אני גודל ממנו, ולמה זכה לישב בראש ולא ראויהו צדו. ושאלה ההוא סבא, שקל דחמיה האומר תנו לבניי שקל בשבת וצוה ומת ראויהו לתת ליהן סלע, כי השקל הוא חצי סלע, אם אינו מספיק להם נותנין ליהן סלע, אם אמר בלשון הזה אל תתנו ליהן אלא שקל א"פ שאינו מספיק להם אין נותנין להם אלא שקל, ואם אמר אם מתו יירשו אחרים תחמיהו [כו']. פשטנא מניה דאין אום דשאי לשנות מדברי המת. ופשטנא אילפא, הא מתייחא אילבא דר' מאיר היא, ששנונו במשנתנו בככותות כפרך מציאת האשה, המושליש מעות לבתו והיא אומרת נאמן עלי בעלי יעשה שלישי מה שהושלש בידו דברי ר' מאיר, ואוקימנא היום טעמא דר' מאיר משום דמניה לקיים דברי המת ואין לשנות מדבריו. אמרו עליו על נחום איש גז. וזו שם מקום הוא, ראה על אמנת הדבר דבריו הימים הוא שנקרא לשם שם אחת העיריות (ג) (זו [גמון], והוא האמת.) יירשמי אי"י יסי' בן אבין בכות ג' דברים גשמים יודיים בזכות הארץ וככות החסד ויירוקין, וכולן כפסוק אחד נאמרו אס לשבט [אם לארצו] אם לחסד ימיצונו, שבט אלו יירוקין. (ב) (ג) [ד'] דברים גשמים (ח) דברים גשמים (ט) דברים גשמים ורעה עיני העליון כחתהן ושמהו ענין הכל נשאות לשמים. בעון (ג) [ד'] דברים גשמים נצטרין, בעון עבודה זה נשאתם ויעבדתם (שם) אלהים אחרים, וכתוב בתריה ועצר את השמים, ופתח גילי עיריות שנאמר ותחנפי אך בוותהך, וכתוב וימענו דברים. בעון פשיות דמים שנאמר כי הים הוא ותניף את הארץ, פי' יתן חן על הארץ. (וכתוב וחרה אף ה' בכס וצד) בעון פוסקי צדיק כרבים ואין נותנין דכתיב נשיאם ורוח וגשם אין איש מתהלל במתת שקר. (המשנה) שמת נקרא איו [עב] ענן חזיו נבשא. אי"י חנינא מה עשו גדולי הדור ואין הצבור נידון אלא אחר רובו. שכן מצינו שכל ל"ח שנים שהיו ישראל כמנודין לשמים לא היה הדיבור עם משה, שנאמר והי כאשר תמו לו אנשי המלחמה וגו' וכתוב [ויברך ה' אלקי] לאמר. ר' אליעזר עבד תענית ולא נתת מטרא עבד ר' עקיבא תלמידיה ונחית מטרא. עאל ר' עקיבא ואמר משל למה הדבר דומה, למלך שהיו לו שתי בנות, אחת חצופה וכוין שהיתה נכנסת אצלו בבקשה הוא אומר תנו לה בקשה וחצא, ואחרת היתה צנועה וכשהיתה נכנסת אצלו היה מאריך רוחו עמה כדי שישמע שיחיה שהיא מתאזה לשמוע שיחיה. עשה כך ר' עקיבא בשביל ר' אליעזר רב, כדי שלא יאמר כי אינו הוגן ומצא חילול שמים. חביב וקיצו המצפפת ורשאו מים וישפכו לפני ה', וכי מים שפכו, אלא לבס שפכו כמים. ויאמרו שם חטאנו לה, לבס שמואל חלוקן של ישראל, אמר לפניו רבנו של עולם כלום אתה דן את האדם [לעל אמרך לא חטאת, ואלו (נחם) ואומר] לפניך חטאנו. מתני' איוו היא דער עיר המוציאה ת"ק רגלי [וכו'] עיר בדרולה המוציאה א"ף ת"ק רגלי יוציא בבא כגון כפר עכו, ויצאו הימנה ט' מתים בני' (ב) ימים אנשים (משם) [ואז] הרי זה דבר, בדי' ימים או ביום אחד אינו דבר.

(א) עיר בעמיקו השלם ערך גם זו. (ב) כירותמלו לפניו למה זה אף רבינו היה גורם כן כירותמלו ומצא ליה מן דף דף לדיקן קדא הייטו שיהיה ענינת בשמים. (ג) אלף על שהוא אומר לפניך לא תטמאנו הנו נשפט אותך על אמרך לא תטמאנו (ימני ב').